

Hverdagen må forenkles

og vi må ha

..tilgang på kompetanse

..tilgang på kapital

..tilgang på kunder

NHOs innspill til regjeringens SMB-strategi 2019

Sammendrag

Når Ola og Kari går på jobb en vanlig mandagsmorgen er sannsynligheten stor for at de går til en bedrift med færre enn hundre ansatte. De små og mellomstore bedriftene (SMB) utgjør nemlig mer enn 99 prosent av alle bedriftene i Norge, og 47 prosent av de ansatte i privat sektor. De står for nær halvparten av den årlige verdiskapingen i landet – nær 700 milliarder kroner (Menon 2018).

NHO er glad for at Næringsministeren har varslet at det kommer en ny SMB-strategi sommeren 2019. Her vil næringslivet bidra og ta vår del av ansvaret. Bedriftene kan både sikre og utvikle nye arbeidsplasser som er viktig for lokalsamfunnene. Om en bedrift har få ansatte skaper den likevel store ringvirkninger. Bedriftene kjøper fra underleverandører, leier lokaler, og betaler skatt til kommunene og staten. Det bidrar til velferden til oss alle. Små og mellomstore bedrifter gir liv til bygd og by.

For de mindre bedriftene er det få politiske saker som har samlet et større engasjement enn forenkling. Forenkling har stått på den politiske dagsordenen i årevis. Erfaringer tilsier likevel at resultater ikke kommer uten klare mål for konkrete handlinger. Derfor er vi glade for at Regjeringen også i den nye regjeringsplattformen har formulert et tydelig forenklingsmål.

En god generell nærings- og arbeidslivspolitik er viktig også for de små og mellomstore bedriftene. Men vi vil synliggjøre og tydeliggjøre politikk som er særlig viktig for disse bedriftene. For i en bedrift med mer enn hundre ansatte kan ledere delegere til fagansvarlige i langt større grad enn det som er mulig i de mindre bedriftene. De små og mellomstore bedriftene har færre ressurser og de samme personene må fylle flere roller samtidig.

Derfor må vi gjøre hverdagen enklere for SMB, slik at de kan vie all sin tid til nettopp det de skal: drive bedrift, skape verdier og arbeidsplasser.

En enkel hverdag for bedriftene innebærer også tilgang på kompetanse, kunder og kapital.

Tilgang på kompetanse: NHO ønsker en politikk som skaper et inkluderende arbeidsliv, og en fleksibel og oppdatert utdanning, inkludert etter- og videreutdanning, slik at bedriftene får tilgang på den kompetansen de trenger.

Tilgang på kunder: NHO ønsker en politikk som gir små og mellomstore bedrifter økt tilgang til det offentlige markedet og internasjonal handel, og som forhindrer at useriøse aktører stjeler kunder fra de seriøse bedriftene.

Tilgang på Kapital: NHO ønsker en politikk som sikrer de små og mellomstore bedriftene tilstrekkelig tilgang på kapital, slik at de kan realisere lønnsomme prosjekter. Blant annet ønsker NHO en utfasing av formuesskatten på arbeidende kapital og at selskapsskatten reduseres ytterligere.

Forslag til hvordan hverdagen kan forenkles og utviklingsmulighetene styrkes:

Forenkling

- Systematisk gjennomgå regelverk som påfører særlig SMB kostnader, med sikte på å fornye, forenkle eller forkaste lover og regler.
- Etablere en kanal for bedrifter til å melde fra til det offentlige om regler som bør forenkles
- Innfør tidsfrister som hovedprinsipp for offentlig forvaltnings behandling av saker som gjelder tillatelser til næringslivet, hvor oversittelser gir umiddelbare rettsvirkninger
- Det bør stilles krav til at kommunene tar i bruk utviklede standardiserte digitale behandlingssystemer, f.eks. med en frist på 2 år fra løsningene er utviklet. Behandlings-systemene vil kunne kutte ned saksbehandlingstiden til bare noen timer eller dager – så lenge søknaden er komplett og riktig utfyllt
- Sørg for at tilsynene har rett kompetanse og riktige systemer for å gjennomføre risikobasert tilsyn. Videre, at tilsynsaktiviteten innrettes slik at bedriftene ikke blir unødig forstyrret i driften. Tilsyn skal tilby veiledning om regelverket og tilsynsrapporter skal bygge på riktig fakta, og forelegges bedriften før offentliggjøring

Kompetanse

- Yrkesopplæringsnemndene må sikres en avgjørende rolle i dimensjoneringen av utdanningstilbudet i fylkeskommunene
- Det er behov for et teknologiløft i hele utdanningsløpet. Fornyelsen av alle læreplanene i grunnopplæringen i *Fagfornyelsen* må ta høyde for dette
- Nye utdanningstilbud innenfor etter- og videreutdanning må være fleksible og nettbaserte, slik at opplæringen kan kombineres med arbeid
- Etabler et lavterskel varslingscenter i samarbeid med næringslivet for å styrke utvekslingen av trusselvurderinger og annen sikkerhetsinformasjon mellom myndigheter og næringsliv spesielt rettet mot SMB

Kunder

- Innføre måltall for konkurranseutsetting i hhv. kommunal-, fylkeskommunal- og statlig sektor.
- Statistikkgrunnet for offentlige anskaffelser generelt, og SMBs deltakelse spesielt, må forbedres
- Gi mindre bedrifter bedre markedsadgang til det offentlige markedet gjennom innføring av en enkel kunngjøringsplikt på Doffin for anskaffelser under terskelverdi og over 100 000 kr, og dele opp kontraktene der det er mulig
- Full fremdrift i arbeidet med å heldigitalisere offentlige anskaffelser slik at dette er etablert senest 2025
- Fortsette innsatsen mot arbeidslivskriminalitet blant annet gjennom en bedre samordning og informasjonsdeling mellom etatene som deltar i Akrim-sentrene
- Sikre EØS avtalen og at Norge er tidlig og aktivt inne i relevante politiske prosesser i EU og at næringslivets SMB interesser ivaretas i dette arbeidet

Kapital

- Skattene må utformes slik at de stimulerer til økt kapitaltilgang for bedriftene – selskapsskatten ned til 20 prosent og kutt formueskatten
- Virkemiddelapparatet må innrettes slik at det treffer SMB bedre. De mange virkemidlene må slås sammen til en inngang

- Det bør opprettes et veiledningskontor/tjeneste spesielt tilpasset de mindre bedriftene. Dette er spesielt relevant når bedriftene skal internasjonaleseres enten gjennom handel eller investeringer
- Innføring av SMB-rabatt vil lette kapitaltilgangen for små og mellomstore bedrifter. Ved innføringen av dette bør man innføre felles EU-regler uten særnorske tilpasninger.

Innhold

Sammendrag	2
Forslag til hvordan hverdagen kan forenkles og utviklingsmulighetene styrkes:	3
Forenkling	3
Kompetanse	3
Kunder	3
Kapital.....	3
A. Hverdagen må forenkles	6
1. Regelforenkling som reduserer informasjonskravene hos bedriftene.....	7
2. Digitalisering som forenkler dialogen med offentlig forvaltning	7
Videreutvikle Altinn.....	8
Krav om bruk av utviklede digitale løsninger	8
Digitalisering av offentlige anskaffelser.....	8
Enkelt å være seriøs leverandør til det offentlige	9
3. Mer risikobasert og samordnet tilsynspraksis	9
4. Tydeligere søknadsbehandling	10
Forvaltningens veiledning i virkemiddelapparatet.....	11
5. Klarere retningslinjer for gebyrbelastning og annen brukerbetaling.....	11
6. Forebygging av nye belastninger og sørge for at konsekvenser for næringslivet er godt utredet	12
B. Tilgang på kompetanse	13
Yrkesfag	13
Fagskolen.....	14
Høyere utdanning.....	14
Etter- og videreutdanning	14
Inkludering	15
Fleksible ordninger.....	16
Digitale trusler.....	17
C. Tilgang på kunder	18
Sikre åpen, ryddig og reell markedstilgang for mindre bedrifter – Lille Doffin	18
Sikre gründere/nyetablerte foretak tilgang til det offentlige markedet.....	19
Oppdeling av kontrakter.....	19

Tilrettelegger for at mindre bedrifter og gründere kan delta i rammeavtaler	20
Utnytte innovasjonskraften i mindre bedrifter	20
Arbeidslivskriminalitet	20
Internasjonal handel	21
D. Tilgang på kapital	22
Skattesystemet.....	22
Virkemiddelapparatet.....	22
Kapitalvirkemidler.....	23
Avtalebaserte ordninger mellom staten og næringslivet.....	24
Bedre opsjonsordninger innført, men de må gjelde flere typer bedrifter	24

A. Hverdagen må forenkles

For de mindre bedriftene er det få politiske saker som har et større samlet engasjement enn forenkling. Unødvendig byråkrati reduserer næringslivets konkurransekraft og evne til verdiskaping. Forenkling for næringslivet og reduksjon av skjemaveldet har også stått på den politiske dagsordenen i årevis. Erfaringer tilsier likevel at resultater ikke kommer uten klare mål for konkrete handlinger.

Derfor er vi glade for at Regjeringen også i den nye regjeringsplattformen har formulert et tydelig forenklingsmål: "Fortsette å redusere næringslivets kostnader ved å forenkle rapportering, lover og regler. Målet er å redusere kostnadene med 10 milliarder kroner i perioden 2017-2021."

Dette er ambisiøst, men nødvendig. Ambisiøst fordi mange av de store, lavthengende regelforenklingsfruktene allerede ble tatt i de to forrige stortingsperiodene. Samtidig blir mange små byrder for bedriftene til sammen store. Derfor er det nødvendig at politikken har en klar ambisjon om å skjære bort det som er overflødig. Hensynet til ressursbruken i bedriftene er en ulempe som må i vektskålen når gode intensjoner frister til regulering. Og nødvendig også fordi det kommer til nye regler på nye områder. For næringslivet generelt, og de små og mellomstore bedrifter i særdeleshett, er det nettosummen av regelverksendringer som merkes og betyr noe.

Fremover vil digitalisering av offentlig forvaltning åpne for større forenklingmuligheter og effektiviseringstiltak i det offentliges dialog med næringslivet. Når det innføres nye digitale løsninger må brukerperspektivet ligge til grunn, og nye løsninger testes og utvikles i samarbeid med målgruppen før fullskala lansering. Etater og ulike myndighetsorganer må se på hvilke opplysninger de kan dele og gjenbruke fra år til år innenfor de rammer kravene til håndtering av sensitiv informasjon gir. Altinn har vært en viktig pådriver i arbeidet for å forenkle dialogen med bedriftene, og bør sammen med Brønnøysundregistrene være et utgangspunkt for flere forenklingstiltak i samhandlingsrommet mellom offentlige etater og private bedrifter.

At bedriftene får en enklere hverdag kommer også samfunnet til gode. En dansk kartlegging anslår at 100 mill. kroner spart hos bedriftene kan gi 140 mill. kroner i samfunnsmessig gevinst over tid. Gevinstene består i økt verdiskaping, økt sysselsetting og/eller høyere reallønninger, en mer konkurransedyktig eksportsektor, økt kjøpekraft for privatpersoner og at innenlandske bedrifter får rimeligere innsatsvarer.

En enklere hverdag for bedriftene handler ikke nødvendigvis bare om rapportering og regler. Det er også ressursbruken i kontakten med offentlige myndigheter. I dette innspillet trekker vi derfor opp et bredere perspektiv på forenkling for næringslivet. Det kan også handle om utformingen av regelverk – f.eks. hvor fleksibelt arbeidslivet bør være. Våre forslag er inndelt etter følgende:

- 1) Regelforenkling som reduserer informasjonskravene hos bedriftene.
- 2) Digitalisering som forenkler dialogen med offentlig forvaltning.
- 3) Mer risikobasert og samordnet tilsynspraksis
- 4) Tydeligere søknadsbehandling.
- 5) Klarere retningslinjer for gebyrbelastning og annen brukerbetaling.
- 6) Forebygge nye belastninger og sørge for at konsekvenser for næringslivet er godt utredet.

1. Regelforenkling som reduserer informasjonskravene hos bedriftene

I hovedsak må små og mellomstore bedrifter forholde seg til de samme lover og regler og den samme saksbehandlingen i forvaltningen som større bedrifter. SMB har imidlertid ikke de samme ressursene som de store. Enkelt sagt: En daglig leder i en liten bedrift utgjør selv økonomiavdeling, innkjøpsavdeling, salgsavdeling, markedsavdeling og HR-avdeling. Lederen skal alene ha kunnskap om en rekke typer regelverk som i mange tilfeller er vanskelige å sette seg inn i.

Derfor er det viktig at regelverket ikke pålegger SMB unødvendige krav. En nøye vurdering av om slike krav skal være like for alle bedrifter bør derfor være en selvfølge, og myndighetene bør tilstrebe å forenkle regelverk for små og mellomstore bedrifter der det ikke i vesentlig grad går utover de samfunnsmessige forholdene regelverket skal ivareta.

For å dra nytte av digitaliseringen er bedriftene bl.a. nødt til å endre arbeidsprosesser og styringssystemer, og noen ganger også forretningsmodeller. Det er viktig at rettsreglene ikke står i veien for de endringsprosessene bedriftene må gjennomgå. Enkelte typer teknologier og løsninger faller innunder etablerte rettsregler, men uten at det er klart om løsningene vil være forbudt eller ikke. I dag må den enkelte bedrift orientere seg om hvorvidt de ulike sektorregelverkene står i veien for å ta i bruk ny teknologi og løsninger. Det er ressurskrevende for bedriftene og ikke optimal ressursbruk i et samfunnsøkonomisk perspektiv.

Det bør derfor etableres en mekanisme for enklere klargjøring av vilkår for introduksjon av teknologier og løsninger hvor det er risiko for inngrep fra myndighetenes side. Tiltaket innebærer at myndighetene organiserer seg slik at det kan gis forhåndsvurderinger (veiledende eller bindende) på vegne av hele myndighetsapparatet, og at ulike tilsyns- og inngrepsmyndigheter er samordnet slik at det effektivt kan gjennomføres helhetlige vurderinger fra det offentliges side.

Våre innspill:

- Systematisk gjennomgå regelverk som påfører særlig SMB kostnader, med sikte på å fornye, forenkle eller forkaste lover og regler.
- Etablere en kanal for bedrifter til å melde fra til det offentlige om regler som bør forenkles.
- Sikre at forenklingens målet har topp-prioritet hos de ulike sektormyndighetene og kommunesektoren.
- Føre et forenklingbudsjett og -regnskap som gir forvaltningen oversikt over de endringer, positive og negative, SMB blir utsatt for.
- Årlig rapportering til Stortinget om forenklingarbeidet som er oppnådd.
- Det bør stilles krav til at kommunene tar i bruk utviklede standardiserte digitale behandlingssystemer, f.eks. med en frist på 2 år fra løsningene er utviklet. Behandlingssystemene vil kunne kutte ned saksbehandlingstiden til bare noen timer eller dager – så lenge søknaden er komplett og riktig utfylt. Et stort fremskritt både for bedriftene og lokalsamfunnet.

2. Digitalisering som forenkler dialogen med offentlig forvaltning

Digitaliseringen og den datadrevne innovasjonsøkonomien innebærer store muligheter for smartere forvaltning i offentlig sektor. Digital kommunikasjon mellom bedrifter og myndigheter øker effektiviteten og gjør dialogen mer sømløs. Tidsbruken går ned. Kvaliteten

på saksbehandlingen går opp. Risikoen for feil og mangler blir redusert. Derfor bør digital kommunikasjon mellom bedriftene og det offentlige være hovedregelen.

Videreutvikle Altinn

Altinn er en viktig plattform for det offentlige til å hente inn opplysninger fra bedriftene. For bedriftene er Altinn derfor tilsvarende viktig for å digitalisere sine innrapporteringer. Det gjør det enklere for bedriftene og det gir raskere saksbehandling og høyere kvalitet på data. Altinn er en suksess.

Altinn må kontinuerlig videreutvikles og forbedres, slik at det blir attraktivt for forvaltningen å utvikle nye tjenester for bedriftene. Jo større del av forvaltningen som benytter Altinn-plattformen, jo flere opplysninger kan gjenbrukes, slik at bedriftene slipper å sende inn identiske opplysninger flere ganger. Brukervennlighet er avgjørende for at bedriftene skal spare tid på rapportering.

Krav om bruk av utviklede digitale løsninger

Digitale løsninger er viktig for effektivisering av offentlig sektors kommunikasjon med næringslivet og saksbehandling. En tilbakevendende utfordring er at kommunesektoren ikke i tilstrekkelig grad tar i bruk løsninger som utvikles. Et eksempel er elektronisk behandling av byggesaker, ByggSøk, utviklet av Direktoratet for byggekvalitet. Løsningen er god, og effektiviserer saksbehandlingen knyttet til byggesøknader betydelig. Men det hjelper lite når kommunene ikke tar ordningen i bruk. Det bør stilles krav til at kommunene tar i bruk utviklede standardiserte digitale behandlingssystemer, f.eks. med en frist på 2 år fra løsningene er utviklet. Allerede utviklede løsninger, som ByggSøk, bør kreves implementert innen 2021.

Våre innspill:

- Offentlige myndigheter må ta i bruk Altinn-plattformen, slik at størst mulig dialog mellom myndigheter og bedrifter kan skje digitalt.
- Videreutvikle og forbedre Altinn ved blant annet gjenbruk av opplysninger det offentlige allerede har
- Identifisere systematisk muligheter og hindringer for digitalisering av dokumentasjon og rapportering
- Det bør stilles krav til at kommunene tar i bruk utviklede standardiserte digitale behandlingssystemer, f.eks. med en frist på 2 år fra løsningene er utviklet

Digitalisering av offentlige anskaffelser

Bedrifter som leverer til et offentlig marked har gjerne hyppigere dialog med det offentlige. Gode offentlige anskaffelser bidrar til god samfunnsøkonomi. Det anskaffes for ca. 500 milliarder kroner i året i Norge. Regelverket for offentlige anskaffelser skal sikre at disse midlene utnyttes best mulig gjennom kostnadseffektive og samfunnstjenlige anskaffelser. Det er viktig at innkjøpsprosessene er profesjonelle og effektive. NHO er og har vært en pådriver av digitalisering av offentlige anskaffelser.

NHO vil være en samarbeidspartner til Difi for å gjennomføre “Program for digitale anskaffelser”, slik at det også blir lagt vekt på SMB i utviklingen av nye digitale verktøy. Dette gjelder særlig ved utformingen av digitale konkurransegjennomføringsverktøy, utvikling av statistikk-tjenester, ved tilrettelegging av dynamiske innkjøpsordninger (DPS), nye digitale prosesser som skytjenester og kompetanseheving. NHO mener at SMB politikken må gjenspeiles i etablering av eBevis, etablering av nye DOFFIN, rekruttering av “Digitale piloter” og kompetanseløft for ledere. Det er viktig at det blir satt både et næringslivsavtrykk og ikke minst et SMB fotavtrykk på disse nye satsingene.

Ved heldigitalisering av offentlige anskaffelser vil også bruk av elektronisk faktura være en del av et slikt opplegg. Samtidig understreker vi at det er viktig at sensitive opplysninger ivaretas og sikres på en god måte, og at nye krav kommuniseres i god tid i forkant slik at bedriftene får tid til å tilpasse seg nye tekniske løsninger.

Våre innspill

- Full fremdrift i arbeidet med å heldigitalisere offentlige anskaffelser slik at dette er etablert senest 2025

Enkelt å være seriøs leverandør til det offentlige

Heldigitalisering gjør det også enklere å være seriøs. Derfor har NHO foreslått at alle offentlige innkjøpere må ha tilgang til sanntidsinformasjon digitalt for blant annet å kontrollere at leverandører til det offentlige faktisk betaler skatt og merverdiavgift. Videre mener NHO at alle leverandører som skal levere til det offentlige samtykker i å oppheve taushetsplikten for slik informasjon.

Erfaring viser at kriminelle aktører og useriøse leverandører tildeles offentlige oppdrag. Samtidig ser NHO med bekymring på at seriøse virksomheter stadig pålegges nye byrder knyttet til offentlige anskaffelser, mens de useriøse bedriftene unnlater å oppfylle pålagte krav. Innsatsen må innrettes slik at det er lett for seriøse bedrifter å vinne offentlige kontrakter.

I arbeidet med å begrense de useriøse og kriminelle bedriftene innføres det stadig nye detaljreguleringer om seriøsitetskrav. Det er viktig, men reguleringene må ikke være flere enn nødvendig for å oppnå dette formålet.

En uheldig virkning av et arbeid med gode intensjoner er at det utvikles ulike kommunale innkjøpsregimer. For bedrifter som opererer på tvers av kommunegrensene og i ulike markeder vil det bli kostnadskrevenende å sette seg inn i de ulike særkommunale seriøsitetsbestemmelsene som til enhver tid skal oppfylles. Faren for å gjøre feil øker, og på sikt vil det kunne gi mindre mangfold av leverandører og utilstrekkelig konkurranse i markedet. Det øker faren for at de seriøse aktørene gir opp det offentlige markedet og prioriterer å levere til privatmarkedet i stedet.

Våre innspill:

- Tilgang på sanntidsinformasjon for offentlige innkjøpere gjør det enklere å være seriøs
- Sørg for at det ikke etableres fragmenterte kommunale innkjøpsregimer på bakgrunn av ulike detaljkrav i anbudsprosessen

3. Mer risikobasert og samordnet tilsynspraksis

Gode tilsynsordninger gir et viktig bidrag til et velfungerende næringsliv og rettferdig konkurranse. Samtidig blir SMB-segmentet påført merarbeid i forbindelse med tilsyn.

Tilsyn må være innrettet slik at det både kan avdekke og forebygge avvik. Tilsyn bør i hovedsak rettes mot områder der det er størst risiko for avvik. En del av denne risikovurderingen må ta i betraktning en bedrifts tilsynshistorikk. Systematisk kartlegging av risiko bør derfor være en grunnpilar for tilsynsmetodikk. Dette forutsetter god bransjekunnskap.

For bedrifter – særlig SMB – som etter beste evne forsøker å etterleve lover og regler, er veiledning et vel så godt virkemiddel som sanksjoner. Tilsynsmyndigheter må derfor alltid vurdere det virkemiddelet som er best egnet for å oppnå forbedring, enten det er snakk om

avdekking eller forebygging. For useriøse bedrifter som med åpne øyne bryter lover og regler, bør derimot bli sanksjonert på en måte som best mulig hindrer gjentakelser.

Stadig flere kommuner har innført en mer forutsigbar forvaltning av skjenkebevillingene der bedrifter ikke blir fratatt bevilling så lenge de ikke bryter alkoholloven. Utbredelsen av for eksempel et moderat system for prikkbelastning har gitt mer fleksibilitet, dialog og trygghet for bedriftene. Det må være opp til hver enkelt kommune hvordan man velger å forvalte dette, men forenkling og veiledning er viktig også innenfor dette området.

SMB har små administrative ressurser, men må forholde seg til et stort og uoversiktlig regelverk fra ulike myndigheter på HMS-området. Det er viktig at dette segmentet av arbeidslivet i større grad får veiledning fra myndighetene. Ved veiledning og tilsyn må tilsynene fokusere på de mest relevante arbeidsmiljøforholdene for bransjen/bedriften og ikke ta utgangspunkt i hele regelverket.

For bedrifter som er underlagt flere former for tilsyn, må tilsynsmyndighetene vurdere samordnede tilsyn, slik at belastningen for bedriftene blir så liten som mulig.

Våre innspill:

- Sørg for at tilsyn er basert på risikovurderinger
- Sørg for at tilsynene har rett kompetanse og riktige systemer for å gjennomføre risikobasert tilsyn
- Sørg for at tilsynsaktiviteten innrettes slik at bedriftene ikke blir unødig forstyrret i driften
- Tilsyn skal tilby veiledning om regelverket og tilsynsrapporter skal bygge på riktig fakta, og forelegges bedriften før offentliggjøring
- Overfor seriøse bedrifter må veiledning være det primære virkemiddelet. Gebyrer og sanksjoner må være forholdsmessige og treffsikre
- Etablerer incentiver som bidrar til at tilsynene legger vekt vesentlighet, etterlevelse og kvalitet i tilsynsvirksomheten, og at vedtakene er proporsjonale i forhold til byrden som pålegges

4. Tydeligere søknadsbehandling

Bedriftene møter forvaltningen blant annet ved behandling av enkeltsaker og ved tildeling av tilskudd. Bedriftene har også behov for veiledning og informasjon om regler og ordninger som etatene forvalter. Det må være et mål at bedriftene bruker så lite ressurser som mulig på dette og at saksbehandlingen er effektiv.

For mange bedrifter er både vilkårene, praktiseringen og tidsbruken i offentlig saksbehandling avgjørende for drift, vekst og verdiskaping. I mange tilfeller erfarer bedriftene at myndighetene bruker for lang tid på å avgjøre søknader som gjelder næringsutvikling. Næringslivet har behov for større grad av forutsigbarhet og effektivitet i saksbehandlingen av saker som gjelder tillatelser og planprosesser.

For å sikre forutsigbare og effektive prosesser, mener vi at offentlig forvaltning som hovedregel skal avgjøre saker som gjelder tillatelser til næringslivet innenfor fastsatte tidsfrister. Fristene må være forsvarlige, og for at fristene skal ha effekt vil det være naturlig å knytte rettsvirkninger til oversittelse av fristene. Aktuelle rettsvirkninger kan for eksempel være helt eller delvis bortfall av saksbehandlingsgebyr, melding til overordnet forvaltningsorgan om at fristen er oversittet, og at tillatelse skal innvilges. Dette vil innebære en presisering og forbedring av det grunnleggende prinsippet i forvaltningsloven om at en sak skal forberedes og avgjøres uten ugrunnet opphold. Prinsippet er allerede innført for enkelte vedtak hjemlet i plan- og bygningsloven.

Våre innspill:

- Forvaltningen må ha plikt til å gi bedrifter veiledning om regelverk og saksbehandling
- Effektiviserer saksbehandlingsrutiner og beslutningsprosesser i myndighetsutøvelsen slik at saksbehandlingstiden kan bli vesentlig kuttet på enkelte områder
- Innfør tidsfrister som hovedprinsipp for offentlig forvaltnings behandling av saker som gjelder tillatelser til næringslivet, hvor oversittelser gir umiddelbare rettsvirkninger
- Vurder å innføre sanksjoner dersom frister for tidsbruk ikke følges opp

Forvaltningens veiledning i virkemiddelapparatet

Offentlig sektor er for mange SMB til dels uoversiktlig og krevende å navigere i. Det eksisterer for eksempel i dag en rekke ordninger for både offentlig sektor og for næringslivet som kan fungere som risikoavlastning og som skal bygge kompetanse for å fremme innovasjon. Her er det avgjørende at innovative ideer utløses og kommersialiseres.

Vår vurdering er at et uoversiktlig virkemiddelapparat for næringsrettet forskning, innovasjon og utvikling fører til at prosjekter med høy innovasjonsgrad og verdiskapingspotensial ikke søker om offentlig støtte som kan være avgjørende for vekst. Offentlige støtteordninger kan fremstå som et uoversiktlig "jungelkart" med et mangfoldig aktørbilde og overlappende virkemidler – noe som kan føre til at brukerne av virkemiddelapparatet opplever at det er vanskelig å forholde seg til. Et eksempel på dette er at både brukerne av tilbudet og virkemiddelaktørene bruker uforholdsmessig mye ressurser til administrasjon. En annen følge er at bedriftene lar være å søke om støtte, noen som kan føre til at gode prosjekter ikke settes ut i live. Ytterligere kan det føre til at bedriftene søker der det er enklest å søke (og få støtte), f.eks. SkatteFUNN, selv om prosjektet kanskje kunne passet bedre inn under andre ordninger.

Våre innspill:

- Det bør legges til rette for å skape gode "kundereiser" i bedriftenes møte med offentlige myndigheter generelt og virkemiddelapparatet spesielt
- I større grad innrette virkemiddelapparatet etter en one-stop-shop-struktur med mer sømløs søknadsbehandling
- Styrke den generelle veiledningen fra forvaltningen
- Legge vekt på tilknytning til, eller erfaring fra, små- og mellomstore bedrifter ved valg av styremedlemmer til bla. Innovasjon Norge og SIVA

5. Klarere retningslinjer for gebyrbelastning og annen brukerbetaling

Bedriftene betaler gebyrer for ulike typer saksbehandling og tjenester. Bedriftene bør ikke belastes med gebyrer utover det som er nødvendig.

Finansdepartementet har gitt bestemmelser om statlig gebyr- og avgiftsfinansiering. Slike bestemmelser bør gjelde også for øvrig offentlig forvaltning.

Våre innspill:

- Forvaltningsorganer som finansierer virksomhet med gebyrer/avgifter må dokumentere at Finansdepartementets bestemmelser blir etterlevd
- Finansdepartementet må etterprøve beregninger av gebyrer/avgifter. Resultatene bør legges frem i Nasjonalbudsjettet eller i forslaget til statsbudsjett
- Det bør fastsettes bestemmelser om beregning av gebyrer/avgifter som gjelder for hele den offentlige forvaltningen der gebyrer/avgifter anvendes

6. Forebygging av nye belastninger og sørge for at konsekvenser for næringslivet er godt utredet

En del av forenklingsarbeidet består i å redusere risiko for nye, unødvendige belastninger. Funksjonen er viktig fordi endringene i seg selv fører til ressurser ved omlegging i bedriftene, selv om de nye belastningene i seg selv ikke er store.

Våre innspill:

- Innføre krav om at endringer av regler og forberedelser knyttet til implementering av nytt regelverk alltid og særskilt skal vurdere virkningene for SMB, herunder om endringene forsvarer kostnadene for SMB, og om det er mulig med unntak eller særregler, herunder terskler, for SMB
- Systematisk forberedelse av nye regler (og andre belastende tiltak), slik at nye, unødvendige belastninger unngås: Streng utredningsinstruks og tilsyn med etterlevelse (Regelrådet)
- Styrket Regelrådet, som fører tilsyn med hvordan utredningsinstruksen blir etterlevd.
- Revitalisering av oppgaveregisterloven (offentlige myndigheter må samordne informasjonsplikter), herunder forbud mot at offentlige etater spør bedrifter om opplysninger som andre offentlige etater allerede har
- Innføre retningslinjer for å hindre overoppfyllelse av EU-regler

B. Tilgang på kompetanse

Mange bedrifter får ikke tilgang til nødvendig kompetanse. Ifølge NHOs kompetanebarometer, har 6 av 10 bedrifter et udekket kompetansebehov. Konsekvensen av dette er tapte kunder, skrinlagte prosjekter og redusert drift.

En satsning på utdanning og livslang læring er sentralt for at norske bedrifter skal kunne takle framtidige omstillingsbehov som ventelig vil øke i takt og omfang.

OECD sin siste PIAAC- undersøkelse- en studie av voksnes læring og kompetanse, viser at Norge ligger godt an når det gjelder kunnskapsnivå hos den voksne befolkningen i lesing, regning og bruk av IKT. Det er vanskelig å forklare dette med annet enn høyt læringstrykk i et arbeidsliv som hele tiden må endre seg for å henge med i konkurransen.

Yrkesfag

Ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) vil det være behov for over 300 000 flere fagarbeidere i 2030. Med dagens søkning og gjennomføring i fagopplæringen, angir SSB at det vil være en underdekning på 90 000 fagarbeidere i 2035. Det er avgjørende at det utdannes flere fagarbeidere av høy kvalitet med den kompetansen som arbeidslivet etterspør. Videre trenger vi også et system som gjør at utdanningen er i takt med endringene i arbeidslivet, og som legger til rette for livslang læring.

Våre innspill:

- Det er behov for et teknologiløft i hele utdanningsløpet. Fornyelsen av alle læreplanene i grunnsopplæringen i Fagfornyelsen må ta høyde for dette.
- Tilskuddet til lærebedrifter må økes til hva en gjennomsnittlig elevplass på et yrkesfaglig utdanningsprogram koster
- Yrkesopplæringsnemndene må sikres en avgjørende rolle i dimensjoneringen av utdanningstilbudet i fylkeskommunene
- For at bedriftene skal sikres riktig kompetanse må læreplanene sørge for en utdanning som er relevant for arbeidslivets kompetansebehov
- Partene i arbeidslivet må fortsatt ha avgjørende innflytelse på læreplanene for opplæring i bedrift
- Utdanningsdirektoratet bør få delegert myndighet fra Kunnskapsdepartementet til å fastsette endringer i tilbudsstrukturen. Siden direktoratet allerede har delegert myndighet til å fastsette læreplanene, vil dette tiltaket føre til at prosessen med å opprette nye lærefag blir enklere og mer effektiv, og bedriftene får den kompetansen de trenger raskere
- NHO mener at yrkesfaglig kompetanse må løftes gjennom hele utdanningsløpet. Grunnskolen må forberede elevene på det nye samfunnet ved at praktisk-estetiske fag styrkes. Ungdommer som har gjennomført studieforberedende utdanningsprogram frem til vitnemål, må få mulighet til å ta et yrkesfaglig løp også etter vitnemål. NHO mener det må opprettes et slikt tilbud
- Det må tilføres ressurser til fylkeskommunene slik at utstyrsparken i videregående skoler blir oppdatert. Dette er nødvendig for at elevene skal kunne lære å bruke den teknologien de vil møte i arbeidslivet
- Der partene i arbeidslivet mener det er behov, må det innføres praksis i utdanningsløpet. Dette vil sikre relevans og lette overgangen mellom utdanning og arbeidsliv. Et eksempel på dette er styrking av faget yrkesfaglig fordypning, som gir elevene anledning til å komme ut i praksis i skoletiden i yrkesfaglig utdanningsprogram

- Ny overordnet del av læreplanverket legger i større grad enn tidligere opp til bruk av varierte læringsarenaer. NHO mener at dette må sikres gjennom tett samarbeid mellom skoler og det lokale næringslivet

Fagskolen

Personer med fagskoleutdanning besitter en kombinasjon av praktisk og teoretisk kompetanse som bedriftene etterspør på tvers av størrelse. I arbeidslivet er det en rekke spesialiserte kompetansebehov som best løses gjennom en kortere, praktisk og yrkesrettet fagskoleutdanning. I dag er det relativt få studenter i høyere yrkesfaglig utdanning, sammenlignet med akademisk utdanning. NHO er opptatt av at flere velger fagskoleutdanning, slik at arbeidslivet får dekket sine kompetansebehov. Utdanningene må holde høy kvalitet og være relevant for yrkeslivet.

For at flere skal velge fagskoleutdanning, må fagskolene bli bedre kjent og det må opprettes studieplasser som er i tråd med arbeidslivets behov for kompetanse. Nøkkelen ligger blant annet i bedre skolerte karriereveiledere på videregående skole, karrieresentere og hos NAV. Fagskolene må også sikres finansiering som gjør at relevante studietilbud opprettes og videreføres med høy kvalitet. Det er en forutsetning at utvikling av utdanningene skjer i tett samarbeid med næringslivet.

Våre innspill:

- Det må lages en opptrappingsplan for studieplasser ved fagskolene.
- Finansieringen av fagskolene bør styrkes gjennom økt basisbevilgning og videreføring av utviklingsmidler
- Fagskolene må spille en sentral rolle i Kompetansereformen, blant annet ved å utvikle nye etterutdanningstilbud gjennom bransjeprogrammet
- Sikre gode overgangsmuligheter mellom fagskoler, høyskoler og universiteter.
- Øke kunnskapen om fagskoleutdanningen i rådgivningstjenestene

Høyere utdanning

Det norske høyere utdanningssystemet utdanner flere enn noen gang tidligere. NHOs medlemsbedrifter avhengig av at kompetansen som studentene oppnår i norske høyskoler og universiteter, er av høy kvalitet. Arbeidsmarkedet er i stor endring, og det er viktig at universitetene og høyskolene evner å tilpasse seg de omstillingene vi ser i enkelte bransjer. De aller fleste kandidater fra høyere utdanning skal ut i et arbeidsmarked utenfor akademien. Høyere utdanning må derfor være tett koblet på arbeidslivet og dets behov. Ressursene bør konsentreres om færre studieprogrammer for høyere kvalitet. Særlig teknologiutdanningene må sikres bedre finansiering og utvikles i samarbeid med næringslivet.

Våre innspill:

- Styrke samarbeid mellom fagskoler, høyskoler og universiteter og næringsklynger
- Bygge inn samarbeid med arbeids- og næringsliv som en del av de tellende indikatorene for finansiering av UH-institusjonene
- Flere Y-veiløp fra fagbrev til høyere utdanning
- Alle studenter må få tilbud om studiepoenggivende praksis
- For å styrke arbeidet med og kvaliteten i praksistilbudene bør man vurdere å innføre et tilskudd til bedriftene som tar inn studenter i praksis

Etter- og videreutdanning

Norske bedrifter må ha kvalifisert arbeidskraft som bidrar til høy produktivitet, konkurransekraft og verdiskapning. Relevant etter- og videreutdanning er viktig for at de

ansatte i bedriftene skal kunne holde seg faglig oppdaterte, og at næringslivet kan være i teknologifronten. Endringer i bransjene skjer nå raskere enn tidligere, og digitaliseringen og andre omstillinger gjør at kravene til kompetanse endrer seg. Etter- og videreutdanning må bygge på bedriftenes nåværende og framtidige behov, og kompetanseutviklingen må ta utgangspunkt i bedriftenes mål og strategier.

Våre innspill:

- NHO er positive til å prøve en ny ordning med lønnsrefusjon ved utdanningspermisjon for personer som jobber i privat bedrift med færre enn 50 ansatte. Dette kan gjøre at flere fullfører videregående opplæring, og således blir bedre rustet til å løse flere oppgaver i bedriftene
- Det må utvikles modulbaserte utdanninger slik at det blir mulig å ta kortere enkeltmoduler for etter- og videreutdanning. I første omgang bør dette skje ved fagskolene
- Nye utdanningstilbud innenfor etter- og videreutdanning må være fleksible og nettbaserte, slik at opplæringen kan kombineres med arbeid
- Investering i ny læringsteknologi og bruk av blant annet VR, AR og gamification vil gjøre at opplæringstilbudene blir mer attraktive for flere, og gjøre det lettere å kombinere læring og jobb

Inkludering

Et arbeidsliv hvor alle bidrar er av stor verdi for Norge. Høy yrkesdeltagelse gir verdiskaping og finansierer velferd. Sysselsettingsandelen har over tid vært fallende. Arbeidslivspolitikken må rettes slik at vi greier å ta i bruk hele arbeidskraftsressursen og motvirke for store forskjeller, og den må sees i nær sammenheng med kompetansepolitikken.

Arbeidslinjen forutsetter at så mange som mulig er i arbeid. Det handler om å sikre at de som allerede er i jobb ikke faller ut ved f.eks. sykdom. I tillegg må man få de som står utenfor arbeidslivet inn i jobb.

Den nye IA-avtalen som er inngått i mellom myndighetene og partene i arbeidslivet legger føringene for hvordan man skal jobbe for å sikre at personer forblir i arbeidslivet. Få småbedrifter har tegnet IA-avtale med NAV Arbeidslivssenter, ofte begrunnet i plunder og heft med "enda en skriftlig avtale". Den nye IA-avtalen er en avtale for hele arbeidslivet der alle kan få tilgang på virkemidler. En forutsetning er samarbeid mellom ledelse og ansatte om arbeidsmiljø. I ny avtale vil bedriftene få tilgang til en ny arbeidsmiljøportal som skal være brukervenning og gi mulighet til å måle seg mot andre bedrifter i bransjen.

Når ansatte ikke klarer å utføre jobben, og utprøving av alternativer ikke fører fram eller er mulig, kan det nå kunne søkes om tilskudd for en ekspertvurdering av muligheter og begrensninger på arbeidsplassen (Nytt eksperttilskudd) og et Kompetansetilskudd hvis omskolering er løsningen. NAV arbeidslivssenter, arbeidstaker og arbeidsgiver skal være enige ved søknad om støtte. De minste bedriftene har også det minste handlingsrommet for tilrettelegging.

Et vellykket inkluderingsarbeid er både bedriften, samfunnet og individet tjent med. NHO har igjennom inkluderingsprosjektet Ringer i vannet gjort noen gode erfaringer på hvilke kriterier som ligger til grunn for en vellykket inkludering. Derfor har NHO tatt dette videre og har nå inngått ett samarbeid med NAV med pilotprosjekter hvor de skal bruke Ringer i vannet metoden i inkluderingsarbeidet.

Våre innspill:

- Arbeidsmiljøportalen som skal lages i forbindelse med den nye IA-avtalen må utarbeides med tanke på de små og mellomstore bedriftene. Dette vil være et viktig verktøy for disse bedriftene
- Det må sikres at søknadsprosessene ved de nye tilskuddene (eksperttilskudd og kompetansetilskudd) ikke blir unødvendig byråkratisk for de små bedriftene
- Inkluderingsarbeidet må ta utgangspunktet i bedriftenes behov for arbeidskraft
- Virkemidler som skal støtte oppunder arbeidsgivers inkluderingsinnsats må være enkle å ta i bruk (lønnstilskudd, inkluderingstilskudd, mentor, arbeidstrening etc.) Arbeidsgiverne ønsker seg et virkemiddelapparat som kjenner bedriften, som er tilgjengelig og enkelt å forholde seg til. Det er viktig at arbeidet med å styrke arbeidsgivertjenester i NAV får høy prioritet fremover
- Utdanning og arbeidsmarkedstiltak må videreutvikles i tak med behovene i arbeidslivet. I den sammenheng har NHO tidligere tatt til orde for at NAVs innsats i større grad bør rettes inn mot å gi personer formelle hel- eller delkvalifikasjoner, gjerne i samarbeid med fylkeskommunen

Fleksible ordninger

Arbeidslivspolitikken må innrettes slik at den er tilstrekkelig fleksibel slik at bedriftene best mulig kan benytte arbeidskraften etter behov og planlegge bemanningen etter når produksjonen foregår. Dette er spesielt viktig i sesongbaserte næringer og forutsigbar og langsiktig drift for SMB. Dette samtidig som vernebehov og hovedregelen om fast ansettelse ivaretas. Åtte av ti SMB bedrifter mener at faste ansettelser skal være hovedregelen, men for mange er muligheten til å ansette midlertidig viktig, også muligheten for innleie.

I juni 2018 ble det vedtatt innstramminger i arbeidsmiljøloven rettet mot bemanningsbransjen og utfordringer knyttet til innleie av arbeidskraft. Endringen innebærer en presisering hva som ligger i fast ansettelse, og videre stilles det krav om tariffavtale med fagforening med innstillingsrett for alle virksomheter som vil benytte innleie etter avtale med tillitsvalgte. Disse reglene trådte i kraft 1. januar 2019 med en overgangsregel på 6 måneder for eksisterende innleieforhold. Samtidig ble det vedtatt at det ville bli igangsatt et arbeid med sikte på å bedre håndheving av reglene knyttet til innleie av arbeidstakere fra bemanningsforetak.

Våre innspill:

- NHO mener de nye reglene i forhold til innleie må få fungere og at det blir gjort en evaluering av disse. I tillegg er det viktig at de nye reglene blir etterlevet.
- Det er viktig å opprettholde ordninger som møter bedrifters behov for fleksibilitet, slik som midlertidig ansettelse, permitteringsordninger og gjennomsnittsberegning av arbeidstid

Digitale trusler

Digitale trusler er blitt en del av hverdagen til norske bedrifter, og mange bedrifter utsettes for ulike former for ondsinnede dataangrep. SMB har færre ressurser enn de store bedriftene og har ikke den samme kraften til å beskytte seg. Og mange er usikre på hvor de skal henvende seg når de har spørsmål om digitale trusler. Bedriftene kan gjøre mye selv, men det er når man får til et samarbeid mellom myndighetene og næringslivet at man kan gjøre et løft for den digitale sikkerheten i Norge.

Våre innspill:

- Utvikle og gi tilgang til verktøy med enkle kjøreregler og sjekklister for enkel "helsesjekk" av den digitale sikkerheten tilpasset små og mellomstore bedrifter
- Stille krav om minimum standard for cybersikkerhet fra leverandører av IKT-løsninger ved offentlige anskaffelser
- Etabler en lavterskel varslingssenter i samarbeid med næringslivet for å styrke utvekslingen av trusselvurderinger og annen sikkerhetsinformasjon mellom myndigheter og næringsliv spesielt rettet mot SMB

C. Tilgang på kunder

Hovedscenariet i Næringslivets perspektivmelding, lagt frem av NHO under Arendalsuka i 2018, forteller at gullalderen er forbi og at veksten vil bli lavere fremover. For å møte dette må vi bruke arbeidskraften mer effektivt, få mer ut av ressursene i offentlig sektor og legge til rette for flere lønnsomme private arbeidsplasser. Fremtidens oppgaveløsning bør derfor innebære en større gjensidighet mellom offentlig tjenesteutvikling og næringsutvikling. Å legge til rette for at næringslivet generelt, og små og mellomstore bedrifter spesielt, i større grad brukes av lokale, regionale og nasjonale myndigheter til å løse felles samfunnsutfordringer vil være en viktig del av å kunne opprettholde et bærekraftig velferdssamfunn. Det handler bl.a. om at kommuner i større grad tenker næringsutvikling som en naturlig del av samfunnsutviklingen, og legger til rette for arenaer for dialog med næringslivet og god ivaretagelse av næringslivets lokale behov. En god vertskapskommune for næringslivet er med på å styrke bedriftenes konkurransekraft. At nasjonale myndigheter stiller klare krav og forventninger til at kommune-Norge i større grad skal samspille med næringslivet vil kunne åpne viktige dører for landets små og mellomstore bedrifter, og bidra til betydelig lokal verdiskaping.

Det handler også om å vurdere hva som er en hensiktsmessig arbeidsdeling mellom offentlig og privat sektor i takt med endringer i viktige drivere i samfunnsutviklingen. Ny teknologi gir f.eks. muligheter for digitalisering og nye løsninger for samhandling mellom offentlig sektor og innbyggere og næringsliv. Å implementere slike endringer er avgjørende for bærekraften i samfunnet vårt fremover, også der hvor en konsekvens er at den tradisjonelle arbeids- og rolledelingen mellom offentlig og privat sektor endres. Det kan bl.a. skje innenfor helse- og omsorgssektoren, der den demografiske utviklingen medfører et behov for økt samarbeid mellom offentlig og privat sektor for å klare å dekke fremtidens behov for tjenester. Å legge til rette for at næringslivet får spille sin naturlige del av løsningen i fremtidens velferdssamfunn er viktig for landets små og mellomstore bedrifter.

Konkurranse om utføring av offentlig finansierte oppgaver gir ikke bare muligheter for mer innovasjon og betydelige økonomiske besparelser. Det gir også næringslivet mulighet til å være en større del av løsningen på samfunnets felles utfordringer. Myndighetene bør derfor også i et SMB-perspektiv se på mulighetene økt konkurranseutsetting gir. I Danmark har regjeringen innført måltall for konkurranseutsetting i offentlig sektor, der målet er at en gitt andel av oppgaver som det er mulig å konkurranseutsette skal konkurranseutsettes. Norske myndigheter bør vurdere det samme.

Våre innspill:

- Legge til rette for arenaer der kommunene, fylkene og staten møter næringslivet.
- Stille krav til at offentlige aktører bruker næringslivet der næringslivet har utviklet løsninger, herunder innføre en plikt for kommuner, fylkeskommuner og statlige aktører til å undersøke hvorvidt det eksisterer markedsløsninger
- Innføre måltall for konkurranseutsetting i hhv. kommunal-, fylkeskommunal- og statlig sektor

Sikre åpen, ryddig og reell markedstilgang for mindre bedrifter – Lille Doffin

Dagens offentlige marked er ikke alle små bedrifter forunt å delta i. Det har for mange bedrifter blitt vanskeligere å finne de offentlige kontraktene med lavere verdi, med mindre bedriften har blitt direkte invitert til deltakelse i konkurransen. Etter forhøyelsen av den nasjonale terskelverdien har tilgangen til markedet for mange mindre bedrifter og gründere blitt mer krevende fordi kontraktene ikke har blitt publisert. Vi har medlemmer som har blitt kjent med pågående konkurranser som ikke har fått delta i konkurransen, selv om de har

bedt om det. For mindre bedrifter og gründere som sjelden har et eget salgsapparat vil de ofte ikke kunne delta i konkurranser, da oppdragsgivere ikke kjenner bedriften.

Vi har notert oss at flere oppdragsgivere ønsker å benytte mindre og lokale leverandører, men når ikke alltid frem til disse. Flere oppdragsgivere har i den senere tid kunngjort mindre kontrakter på egne hjemmesider. NHOs innspill til forenkling, er at en felles kunngjøringsbase både vil nå frem til alle bedrifter som ønsker å delta i konkurransen, og samtidig, gjør det enklere for oppdragsgivere som følger regelverket under terskelverdien, utarbeider oppdragsbeskrivelse og kontakter tre bedrifter. Nasjonal kunngjøring er både enklere enn ringerunder og etablering av egne hjemmesider.

I enkelte andre land har myndighetene innført et mål om at en viss andel offentlige kontrakter skal gå til små og mellomstore bedrifter, f.eks. har USA et mål om at 25 pst. av de offentlige kontraktene skal inngås med små og mellomstore bedrifter og Storbritannia 33 pst innen 2020.

Våre innspill:

- Statistikkgrunlaget for offentlige anskaffelser generelt, og SMBs deltakelse spesielt, må forbedres
- Gi mindre bedrifter bedre markedsadgang til det offentlige markedet gjennom innføring av en enkel kunngjøringsplikt på Doffin for anskaffelser under terskelverdi og over 100 000 kr, og dele opp kontraktene der det er mulig

Sikre gründere/nyetablerte foretak tilgang til det offentlige markedet

Ikke sjelden etterspør oppdragsgivere kvalifikasjonskrav som vil utelukke gründere og nyetablerte foretak. Det gjelder krav til leverandørens økonomiske og finansielle kapasitet, hvor det stilles krav om årlig minimumsomsetning og tekniske og faglige kvalifikasjoner, hvor det ønskes oversikt over de viktigste tjenestene som leverandøren har utført i løpet av de tre siste årene. Et nystartet firma vil sjelden kunne oppfylle slike krav, og dermed vanskelig komme inn på det offentlige markedet.

NHO mener dette bør problematiseres i en småbedriftsstrategi. Det er tillatt å stille kvalifikasjonskrav om at leverandøren skal ha en viss økonomisk stabilitet, forutsatt at et slikt krav er relevant for den aktuelle konkurransen og at dette ikke strider mot noen av de grunnleggende EU-rettslige prinsipper, særlig kravet om proporsjonalitet.

Ut fra prinsippet om at en anskaffelse så langt som mulig skal være basert på konkurranse, skal en oppdragsgiver unngå å stille krav som uten saklig grunn begrenser konkurransen. Eksempelvis vil en oppdragsgiver ved et krav om tre års erfaring måtte godta en person i et nyetablert firma har den etterspurte kompetansen, og ikke firmaet som sådan. Man kan også tenke seg at en nyetablert bedrift i stedet for flere års regnskap, kan levere alternativ dokumentasjon som eksempelvis kan være egenkapital og bankgarantier.

Våre innspill:

- Kvalifikasjonskrav i anskaffelser må utformes slik at de ikke unødige utelukker gründere og nystartede bedrifter

Oppdeling av kontrakter

Anskaffelsesdirektivet har lagt til rette for at oppdragsgivere på en mere strukturert måte kan dele opp kontrakter slik at flere små bedrifter får ta del i konkurransen. Regelverkets utforming ble til slutt slik at det overlates til oppdragsgiveren å vurdere om en kontrakt skal deles opp. I tillegg er regelverket innrettet slik at i de tilfeller oppdragsgiver velge å ikke dele opp kontrakten i delkontrakter, skal det gis en kort begrunnelse for dette i

anskaffelsesdokumentene eller i anskaffelsesprotokollen. Dette for å sikre at oppdragsgiver har en bevisst strategi og foretar denne vurderingen.

Ut fra vår erfaring er vi svært usikre på at dette kravet blir overholdt. Man kunne tenke seg at Statens Innkjøpscenter fikk krav om at en viss andel av kontraktene skulle tildeles mindre bedrifter, eller at deler/viss prosentandel av kontraktene skulle åpnes for mindre bedrifter.

Våre innspill:

- Oppdragsgiver skal ha plikt til å vurdere om kontrakter bør deles opp slik at små og mellomstore bedrifter kan delta i konkurransen
- Plikten til å begrunne hvorfor kontrakter ikke deles opp må følges bedre opp

Tilrettelegger for at mindre bedrifter og gründere kan delta i rammeavtaler

NHO har flere ganger tatt til orde for at mindre bedrifter skal få tilgang til rammeavtaler. Dette kan gjøres på ulike måter, ved at en del av kontrakten kun gjøres tilgjengelig for mindre bedrifter og at en "vifte" av store, mellomstore og små bedrifter skal kunne få delta. I tillegg kan konkurransegrunnlaget utformes slik at alle bedrifter kan delta uavhengig av størrelse. Sykehusinnkjøp sammen med Difi og NHO lager nå en mal som vil sikre at både landsdekkende og frittstående hotell kan delta. Dette handler mye om samarbeid mellom partene og forstå hverandres behov. En slik mal og tankegang kan bane vei for at tilbudene til oppdragsgiver kan bli bedre.

Våre innspill:

- Det må utarbeides innkjøpsmal som sikrer deltakelse fra små og mellomstore bedrifter i rammeavtaler

Utnytte innovasjonskraften i mindre bedrifter

Næringslivet opererer i en konkurranseutsatt verden, noe som gir viktig stimulans til innovasjon og utvikling av nye løsninger. Det gjelder også små og mellomstore bedrifter. Innovasjon og utvikling av offentlig sektor skjer derfor best om man er bevisst på at også næringslivets SMB trekkes med. Gjennom Nasjonalt program for leverandørutvikling har næringslivet, kommunesektoren og større statlige aktører nær ti års erfaring med å samarbeide om innovative offentlige anskaffelser. Å videreføre, skalere opp og utvikle dette programmet vil være et viktig tiltak for at offentlig sektor kan ta i bruk de mindre bedriftenes skaperkraft.

Samtidig representerer Leverandørutviklingsprogrammet (LUP) en slags arena der innovative små og mellomstore bedrifter kan møte hverandre og større bedrifter, og bryne seg på hverandre for å sammen løse en utfordring den offentlige kunden har. Det kan gi grunnlag for en utvikling av SMB-bedrifter som ikke ellers ville vært like tilgjengelig for disse, enten som leverandør til det offentlige og/eller gjennom samarbeid med andre likesinnede eller som underleverandører til større bedrifter med offentlige kontrakter.

Våre innspill:

- Videreføre og skalere opp leverandørutviklingsprogrammet (LUP) slik at programmet får bedre geografisk dekning i hele landet
- Stimulere små og mellomstore bedrifter til å delta i markedsdialog med offentlige innkjøpere

Arbeidslivskriminalitet

Det er viktig at regjeringen fortsetter arbeidet mot arbeidslivskriminalitet.

Arbeidslivskriminalitet er en trussel mot et velfungerende arbeidsliv der arbeidstakere blir

utnyttet, og der den seriøse delen av norsk arbeids- og samfunnsliv må konkurrere med aktører som driver utenfor lovens rammer. Flere av NHOs medlemsbedrifter melder om at de ser useriøs konkurranse som en stor og økende utfordring. De små virksomhetene opplever særlig dette som et problem. NHO viser også til eget innspill til regjeringens reviderte strategi mot arbeidslivskriminalitet.

Våre innspill:

- Bedre samordning og informasjonsdeling mellom etatene som deltar i Akrim-sentrene
- Bekjempelsen av arbeidslivskriminalitet krever myndighetenes koordinerte og prioriterte innsats. Særlig må A-krimsentrenes operative slagkraft styrkes og tilsyn baseres på risiko
- Rett innsatsen inn der risikoen er størst og bruk de gode verktøyene som finnes
- Styrke kompetansen blant offentlige innkjøpere i stat og kommune
- Vurdere om erfaringer fra tiltak slike som Byggenæringens uropatrolje i Trondheim kan tas i bruk i flere kommuner

Internasjonal handel

De mindre bedriftene her i landet er i stor grad avhengig av internasjonal handel, enten direkte eller som underleverandør til eksportbedrifter. Derfor skaper den internasjonale uroen rundt brexit og handelskriger økt usikkerhet om fremtiden. Det avgjørende er en forutsigbar tilgang til EUs indre marked, der regelverket gir trygghet til at også de norske SMB kan konkurrere på like vilkår.

Norge er en handelsnasjon og bedrifter gir liv til bygd og by, derfor er noe av det viktigste vi kan gjøre og sørge for stabile rammevilkår som sikrer at de har et marked å selge sine varer og tjenester til.

En rapport fra Menon Economics laget for NHO i 2018 slår fast at norsk næringsliv hovedsakelig eksporterer til EU/EØS, det vil si de 28 EU-landene, samt EFTA-landene Island og Liechtenstein. 75 prosent av all norsk eksport gikk i 2017 til land i EU/EØS-området. Storbritannia er det landet i verden Norge eksporterte mest til.

Tallene er utvetydige. Europa er vår aller viktigste handelspartner, 75 prosent av alt vi eksporterer kjøpes av Europa, derfor er det så utrolig viktig at vi verner om EØS-avtalen, med de regler og rammer som gir oss denne tilgangen

Våre innspill:

- Sikre at EØS-avtalen står fast og ikke svekkes gjennom bruk av reservasjonsretten eller la avtalen bli gjenstand for reforhandling. Det eneste alternativ til EØS-avtalen er medlemskap i EU
- Sikre at Norge er tidlig og aktivt inne i relevante politiske prosesser i EU og i andre internasjonale avtaler slik at interessene til små- og mellomstore bedriftene ivaretas
- Sørge for at små og mellomstore bedrifter er representert i næringslivsdelegasjoner ved internasjonale reiser o.a.

D. Tilgang på kapital

Skattesystemet

Skattesystemet er viktig for tilgangen på kapital. Et bedre utformet skattesystem vil derfor kunne bedre kapitaltilgangen.

En lavere selskapsskattesats vil redusere kapitalkostnadene ved vurdering av investeringsprosjekter i Norge. Lavere selskapsskatt vil derfor være et av de mest målrettede tiltakene innenfor skattesystemet for å øke kapitaltilgangen til næringslivet. Det vil også redusere den iboende favoriseringen av gjeld som finansieringskilde gjennom rentefradraget. Satsen bør ned til 20 prosent slik Scheel-utvalget foreslo. Som ledd i en omlegging bør skattebyrden i større grad flyttes over på forbruksbaserte skatter og en bedre innretning av beskatningen av eiendom, særlig boliger og fritidsboliger.

Sammen med den øvrige kapitalbeskatningen fører formuesskatten til en svært høy samlet skatt på norsk sparing og eierskap, spesielt med dagens lave rentenivå. Det er også betydelige skjevheter i verdsettingen av ulike formuesobjekter, for eksempel ved at investeringer i (egen) bolig og fritidsbolig blir verdsatt til maksimalt 30 prosent av markedsverdi (fritidsboliger ofte betydelig lavere), mens arbeidende kapital i næringsvirksomhet verdsettes til 75 prosent.

Skjevhetene i verdsettingen vrir sparingen vekk fra næringsinvesteringer og gjør det dermed dyrere å finansiere næringsinvesteringer med norsk egenkapital. Det betyr høyere kapitalkostnader for bedrifter som ikke har mulighet til å henvende seg til et internasjonalt kapitalmarked.

Disse svakhetene ved formuesskatten taler for at den avvikes i sin helhet. Så lenge den fortsatt består, bør verdsettingen gjøres mer ensartet. En videre økning i verdsettelsesrabatten for arbeidende kapital vil redusere dagens favorisering av boliger og fritidsboliger.

Våre innspill:

- Skattene må utformes slik at de stimulerer til økt kapitaltilgang for bedriftene – selskapsskatten ned til 20 prosent og kutt formuesskatten

Virkemiddelapparatet

Mange bedrifter opplever at det er vanskelig å orientere seg i mangfoldet av virkemiddelaktører og enkeltvirkemidler, jf. også ovenfor om forenkling. Følgene av dette kan være tapt verdiskaping.

Forenkling henger sammen med å sikre et helhetlig virkemiddelapparat. I dag opplever bedriftene både at det er mangler i virkemiddelapparatet med tanke på å støtte opp om hele verdiskapingskjede, fra forskning og idé til kommersialisering og eksport. Og særlig har det blitt pekt på at overgangen fra forskning, utvikling eller oppstart til markedet og ev. eksport, er et kritisk punkt. Bedrifter opplever også at innretningen på en del virkemidler er for smal. Dette medfører at prosjekter faller mellom virkemidler, til tross for at prosjektet kan ha stor innovasjonshøyde og verdiskapingspotensial. Følgene er enten at prosjekter skrinlegges eller at de endres og tilpasses, noe som i begge tilfeller kan være uheldig for verdiskapingen. Mange av NHOs medlemmer trenger veiledning og hjelp til å finne frem i virkemiddelapparatet og få støtte gjennom de ordningene som eksisterer. Dette gjelder kanskje spesielt for de små og mellomstore bedriftene. En bør derfor tilrettelegge for spesielle behov hos SMB.

Det er en målsetning at virkemidler skal anvendes slik at det etableres samarbeid mellom bedrifter av ulik størrelse og på tvers av næringer, samt mellom bedrifter, forskningsinstitusjoner, kapital og andre relevante aktører. Dette skal gi synergier som styrker sjansen for å få fram prosjekter med verdiskapingspotensial. Bedriftene opplever imidlertid at det kan være krevende å etablere nettverk, og særlig kan det være utfordrende for SMB å inkluderes i slike kollegier. Bedriftene opplever samtidig at når først samarbeid etableres, er dette ofte i seg selv en katalysator for at flere virkemidler "bundles", og samarbeid oppleves positivt både med tanke på at SMB inkluderes, og med tanke på kompetansedeling og mobilisering av regionale satsinger til nasjonale konkurransearenaer.

Våre innspill:

- NHO mener at det bør etableres én inngang til virkemiddelapparatet slik at bedriftene finner fram til virkemidlene som er relevante for dem, på tvers av virkemiddelaktørene. En slik løsning innebærer at man løfter fram virkemidlene, mens virkemiddelaktørene kommer i bakgrunnen. En annen måte å løfte fram virkemidlene og kommersialiseringsaspektet på, er å organisere flere deler av virkemiddelapparatet i en one-stop-shop-struktur – etter modell fra Pilot-E.
- Det bør tas grep for å unngå overlapp i rollene til de ulike virkemiddelaktørene og for å unngå overlapp mellom enkeltvirkemidler.
- Gjennomgangen bør bidra til at virkemiddelapparatet støtter opp under de kritiske punktene i hele verdiskapingskjeden.
- NHO mener at det på de fleste områdene bør være en målsetning å ha færre og brede virkemidler enn mange og smale. Dette vil både minske sjansen for at prosjekter faller mellom to stoler, samt øke sjansen for at prosjekter med innovasjonshøyde og verdiskapingspotensial fanges opp og hjelpes fram.
- Det bør opprettes et veiledningskontor/tjeneste spesielt tilpasset de mindre bedriftene. Dette er spesielt relevant når bedriftene skal internasjonaleses enten gjennom handel eller investeringer.
- Bygge opp kompetanse på eksportkreditt og garantiordninger ved alle utekontorene til virkemiddelapparatet.
- NHO mener det er viktig å ta vare på eksisterende virkemidler som bidrar til nettverk, kompetansedeling, mobilisering og kapital, slik at utnyttelsen av verdiskapingspotensialet optimaliseres.
- Næringshagene, inkubatorene og klyngene er eksempler på virkemidler som bidrar til slike innovative økosystemer.

Kapitalvirkemidler

Kapitaltilgangsutvalgets rapport peker på at det er mangel på venture-kapital i Norge. Argentum, Investinor, samt såkornfondene og innovasjonslåneordningen som forvaltes av Innovasjon Norge, er statlige kapitalvirkemidler som skal bidra til vekst og utvikling av norske bedrifter.

Små og mellomstore bedrifter kan oppleve det som utfordrende å få investeringsvillig kapital. Kapitalkravene som bankene er stilt overfor legger føringer for hvor mye egenkapital bankene må sette av for hver krone de låner ut. Innenfor EU er det innført en SMB-rabatt for å lette kapitaltilgangen for små og mellomstore bedrifter. Ved utlån til SMB-segmentet, får bankene i Europa et lavere kapitalkrav. Regjeringen varslet i industrimeldingen at den ville innføre en SMB-rabatt i Norge. Et bredt flertall i Stortinget sluttet seg til dette forslaget.

Våre innspill:

- Virkemiddelapparatet har en viktig rolle i å fremme etablering, utvikling og vekst gjennom tilførsel av investeringskapital til start-ups og scale-ups i såkorn og venturesegmentet. Som prinsipp bør det være en klar rollefordeling mellom og faseinndeling av kapitalvirkemidlene slik at de komplementerer hverandre og fungerer kostnadseffektivt.
- Viktig at staten bidrar til at investeringskapitalen er tilstrekkelig etter formålet, og det bør være en målsetning at det skapes velfungerende økosystemer der avkastningen av investert kapital reinvesteres kontinuerlig, og der de ulike investeringene følger behovene i utviklingsløpet til bedriftene (såkalt ever-green).
- Offentlige investeringsmidler bør ikke anvendes der markedet antas å fungere godt og der avkastningspotensialet er størst, men der det antas å foreligge markedssvikt. Avkastningskravet må tilpasses etter segmentet det investeres i.
- Innovasjonslåneordningen som forvaltes av Innovasjon Norge er et viktig bidrag for å øke bedrifters kapitaltilgang, på tvers av næringer og bransjer, bedriftsstørrelse og geografi. NHO mener samtidig at virkningen av forslaget vil kunne styrkes ved at SMBer kan kombinere lån med tilskudd. Vi vil derfor foreslå at det opprettes en ordning for landsdekkende innovasjonstilskudd, og at en slik ordning kan erstatte andre eksisterende tilskudd som er smalere innrettet. En landsdekkende innovasjonsordning vil gi større mulighet til å støtte bedrifter på bedriftenes premisser, i stedet for å begrenses av pre-definerte satsinger eller særordninger, som preger deler av Innovasjon Norges handlingsrom i dag.
- Innføring av SMB-rabatt vil lette kapitaltilgangen for små og mellomstore bedrifter. Ved innføringen av dette bør man innføre felles EU-regler uten særnorske tilpasninger.
- Tilrettelegge for aksje- og lånebasert folkefinansiering i Norge

Avtalebaserte ordninger mellom staten og næringslivet

Næringslivet, og særlig SMB-segmentet, har stor glede av avtalebaserte ordninger for eksempel innen miljøområdet. Historisk sett har vi sett gode resultater fra miljøavtaler om svovel, NO_x, emballasje. Næringslivet ønsker også et CO₂-fond etter NO_x-modellen for næringslivets transportere. Miljøavtaler mellom staten og næringslivet bør alltid være inkludert i virkemiddelanalysen når nye virkemidler vurderes innført på veien mot lavutslippssamfunnet. Miljøavtalene gir bedriftene en nøkkelrolle for grønn omstilling og styrket konkurransekraft.

Våre innspill:

- Etabler avtalebaserte ordninger som sikrer gode incentiver og forutsigbarhet for de samfunnsutfordringene som skal løses

Bedre opsjonsordninger innført, men de må gjelde flere typer bedrifter

For SMB-bedrifter kan opsjoner være en hensiktsmessig måte å avlønne medarbeidere på, særlig bedrifter som har likviditetsmessige utfordringer. I 2018 ble det innført en ny ordning for skattlegging av opsjoner i arbeidsforhold. Ordningen gjør det enklere for bedrifter å benytte opsjoner som avlønningssform. Et problem med ordningen er likevel at den treffer et for smalt utvalg av selskaper for å være relevant for næringslivet. NHO støttet den nye ordningen for skattlegging av opsjoner da den ble innført, ettersom den gjorde det enklere for bedrifter å benytte opsjoner som avlønning når dette er hensiktsmessig, samtidig som lønnskattgrunnlaget ikke ble uthullet. Et problem med ordningen er likevel at den treffer et for smalt utvalg av selskaper for å være relevant for næringslivet.

Våre innspill:

- NHO er derfor positive til at regjeringen i Granavolden-plattformen skriver at den vil gjennomgå og forbedre opsjonsbeskatningen for gründerbedrifter. Mulige utvidelser av ordningen vil være å la den gjelde flere typer selskaper, f.eks. ved å gjøre begrensningene etter alder, antall ansatte eller driftsinntekter/balanse mindre omfattende

Middelthuns gate 27,
PB 5250 Majorstuen
N-0303 Oslo, Norway

+47 23 08 80 00
firmapost@nho.no
nho.no